

DESPRE UN „POND DACIC DIN PLUMB DESCOPERIT ÎN JUDEȚUL PRAHOVA”

Dragoș Măndescu*

Cuvinte cheie: *Plachetă din plumb, epoca dacică.*
Mots-clés: *plaquette en plombe, époque dacique.*

Succinta notă de față mi-a fost prilejuită de o piesă expusă în prima sală a Muzeului Municipal Curtea de Argeș, pe care am remarcat-o în urma unei vizite din primăvara anului 2006 în orașul Basarabilor. Este vorba de o mică placă rectangulară din plumb (fig. 1), cântărind 204 grame, cu dimensiunile de 5 x 5 cm și grosimea de 0,7 cm. Pe una din fețe este reprezentată în relief o figură umană din profil, întoarsă către stânga. Personajul masculin, imberb, are un păr bogat ce coboară în plete pe umăr și poartă o diademă. Elementele figurii (ochiul drept, nasul, urechea dreaptă, gura și bărbia proeminentă) sunt bine marcate, cu trăsături accentuate. În spatele figurii umane, în zona cefei, este marcată litera Σ, în fața figurii, de-a lungul laturii, literele AMOAX, iar sub reprezentarea antropomorfă există o altă succesiune de caractere, având aceleași dimensiuni cu cele precedente, însă mai neclar redată, fie YO ori IYO inversate, fie IAO retrograd, fie, cel mai puțin probabil, IΣ cu brațele lui *sygma* distanțate. Oricare ar fi terminația acceptată, nu încapă nici un dubiu că prin legenda dispusă segmentat în jurul figurii umane s-a intenționat relaționarea acesteia (sau a plăcii de plumb) cu Zalmoxis. În colțul din dreapta-sus al feței anterioare există o mică reprezentare ambiguă, posibil un simbol avimorf. Fața posterioară a piesei este lisă. Este evident că tehnica de realizare a piesei a fost turnarea în tipar.

Prin amabilitatea directorului muzeului, dl. arhitect Florin Scărlătescu, am reușit să aflu câteva date esențiale despre piesa în cauză. Aceasta figurează în registrul inventar al muzeului la nr. 260/2406, fiind înregistrată

drept „greutate geto-dacică”. A intrat în colecția muzeului în urma unei donații făcute în 1976 de către arheologul Dinu V. Rosetti (actul de donație nr. 2/1976), donatorul menționând în privința provenienței piesei „săpături județul Prahova”.

Așadar, ne aflăm în fața unei așa-zise greutăți (pond) geto-dace din bronz, descoperit la o dată necunoscută undeva în județul Prahova și ajuns în împrejurări necunoscute în posesia lui Dinu V. Rosetti care, la rândul său, o donează în 1976 muzeului din Curtea de Argeș, fără nici un beneficiu pecuniar și totodată în virtutea prieteniei ce-l lega de directorul de-atunci al instituției, muzeograful Nicolae I. Moiescu.

Piesa din plumb ridică însă numeroase probleme, în primul rând proveniența și funcționalitatea sa reală. Dacă admitem că ar fi fost descoperită în județul Prahova, este puțin probabil ca ea să provină din săpăturile lui Dinu V. Rosetti. Prezența acestuia în Prahova a fost legată de inițierea cercetărilor în două obiective arheologice de mare importanță: în 1941, în urma unor cercetări de suprafață la Bucov, Rosetti descoperirea așezării de la Bucov-Rotari¹, iar în 1956 face parte din primul colectiv de arheologi al șantierului Târgșoru Vechi². Cum la Bucov nu există descoperiri de epocă geto-dacică, iar de la Târgșor, deși a fost semnalat un „strat relativ subțire cu materiale din cea de-a doua epocă a fierului”³, nu provin vestigii extrem de reprezentative din această epocă, locul descoperirii plăcii de plumb trebuie căutat în altă parte.

* Muzeul Județean Argeș, Str. Armand Călinescu, nr. 44, RO-110047, Pitești, jud. Argeș, dragoș_mandescu@yahoo.com

¹ Comșa 1978, 10.

² Diaconu *et alii* 1959, 619.

³ Diaconu *et alii* 1959, 621, fig. 2.

Incertă este și funcționalitatea piesei respective, pentru că etichetarea ei drept „greutate” (evident monetară) ori „pond” nu rezistă în fața unor confruntări cu particularitățile cunoscute ale acestei categorii de elemente numismatice. În primul rând, greutatea sa de 204 g poate fi cu greu racordată ferm unuia dintre sistemele ponderale antice, reprezentând aproximativ o treime dintr-o mină egiptică (623,7 g), ceva mai puțin de o jumătate de mină eubică (436,6 g) și aproape două treimi dintr-o libră romană (327,45 g). Este adevărat că plumbul din care este realizată piesa aici discutată o apropie de ponderile descoperite în lumea dacică, la Grădiștea de Munte și la Costești⁴, dar forma acestora este cu totul diferită și nici nu sunt inscripționate. Forma sa rectangulară se aseamănă însă cu cea a ponderilor de epocă elenistică utilizate în orașele grecești circumpontice, de exemplu la Histria⁵ sau la Olbia⁶. Acestea sunt marcate cu diverse inscripții (numele orașului, agoranomii etc.) și cu reprezentări grafice în relief, însă nu sunt realizate din plumb, ci din bronz.

Atât metalul din care este realizată cât și trăsăturile generale ale reprezentării grafice apropie piesa din muzeul argeșean de așa-numitele „tăblițe” sau mai curând „plăci de plumb de la Sinaia”. Zalmoxis este un personaj care apare pe respectivele „plăci” în grafia *Zamolxio* (la fel ca pe piesa noastră), reprezentat întotdeauna din profil (din nou o asemănare cu placheta de la Curtea de Argeș), dar nu imberb, ci întotdeauna cu barbă (cf. Aurora Pețan, pe www.bibliotheca-dacica.ro). Cu toate acestea, atribuirea plachetei de la Curtea de Argeș lotului „de la Sinaia” întâmpină dificultăți nu ușor de surmontat. O serie de elemente ale reprezentării antropomorfe și ale legendei ce o însoțește alcătuiesc un mozaic extrem de neunitar și incoerent stilistic. Urechea se aseamănă dubios de mult de cele reprezentate pe coiful de argint din mormântul princiar de la Peretu, ochiul este redat în maniera picturilor egiptene, iar caracterele legendei împrumută elementele globulare utilizate în redarea calului de pe imaginea reversului monedelor autohtone de tip Adâncata-Mănăstirea, o altă sursă de inspirație putând fi, în acest caz, și legenda monedelor de Macedonia Prima.

Iată deci un amalgam de surse de inspirație și totodată de anacronisme care pledează pentru caracterul de fals modern al plachetei de plumb din muzeul de la Curtea de Argeș. Dacă aceasta face parte din lotul plăcilor „de la Sinaia” sau este un alt fals modern numai inspirat din motivistica acestor plăci, urmărindu-se totuși păstrarea unor elemente comune (metal, tehnică de realizare, ornamentică, dispunerea figurii personajului) este mai greu de stabilit. În ceea ce ne privește, înclinăm către cea de-a doua ipoteză. Cum a intrat Dinu V. Rosetti în posesia plachetei de plumb, nu știm, însă cu siguranță și-a dat seama repede de „valoarea” ei și implicit de faptul că deși prezenta unele similitudini, nu aparținea lotului de peste 130 plăci de plumb „de la Sinaia”, de vreme ce a donat-o muzeului argeșean și nu Institutului de Arheologie din București, unde se afla depozitat respectivul lot. Este cunoscut faptul că Dinu V. Rosetti avea cunoștință despre existența plăcilor de plumb „de la Sinaia”, ba chiar a încercat să le studieze (a se vedea mărturisirea lui Vasile Boroneanț făcută în „Gardianul” din 1 iunie 2005).

Povestea plachetei de plumb din muzeul din Curtea de Argeș este un bun exemplu despre cum falsurile moderne (i. e. plăcile de plumb „de la Sinaia”) pot să contribuie în mod determinant la crearea unor noi falsuri.

⁴ Gheorghiu 2001, 189 și urm.; Gheorghiu 2004, 75 și urm.; Glodariu *et alii* 2007, 170.

⁵ Preda 1980, 117, fig. 1.

⁶ Krapivina 2003, 117 și urm.

BIBLIOGRAFIE

Comşa 1978,
M. Comşa, *Cultura materială veche românească*,
Biblioteca de arheologie 33, Bucureşti (1978).

Diaconu *et al.* 1959,
Gh. Diaconu, S. Morintz, D. V. Rosetti, Gh.
Cantacuzino, *Săpăturile arheologice de la Târgşorul
Vechi. Materiale şi cercetări arheologice V* (1959), 619-
629.

Gheorghiu 2001,
G. Gheorghiu, Primele ponduri descoperite la
Sarmizegetusa Regia. (G. Florea, G. Gheorghiu, E.
Iaroslavski), *Studii de istorie antică. Omagiu
profesorului Ioan Glodariu*, Cluj Napoca – Deva (2001),
189-198.

Gheorghiu 2004,
G. Gheorghiu, New weights discovered in the area of
Sarmizegetusa Regia. (A. Pescaru, I. V. Ferencz), *Daco-
geții*, Deva (2004), 75-78.

Glodariu *et al.* 2007,
I. Glodariu, L. Suci, R. Mateescu, P. Pupeză, C.
Toma, D. Sima, E. Iaroslavski, G. Gheorghiu, C. Bodó,
Grădiştea de Munte, com. Orăştioara de Sus, jud.
Hunedoara [Sarmizegetusa Regia], punct: Dealul
Grădiştii. (M. V. Angelescu, F. Vasilescu), *Cronica
cercetărilor arheologice din România: campania 2006*,
Bucureşti (2007), 169-170.

Krapivina 2003,
V. V. Krapivina, Bronze Weights from Olbia. (P.
Guldager Bilde, J. Munk Højte, V. F. Stolba), *The
Cauldron of Ariantas. Studies presented to A. N. Ščeglov
on the occasion of his 70th birthday*, Black Sea Studies 1,
Aarhus (2003), 261-278.

Preda 1980,
C. Preda, Pond histrian descoperit în satul Istria (jud.
Constanţa). *Studii şi comunicări de numismatică VII*
(1980), 117-119.

SUR UN POND DACIQUE EN PLOMBE DECOUVERT DANS LE DEPARTEMENT DE PRAHOVA

Résumé

Dans cette note l'auteur présente et commente une plaquette en plombe gardée dans le Musée d'Histoire de Curtea de Argeş, où est enregistrée comme «pond dacique», découverte dans le département de Prahova. La pièce, en forme rectangulaire, avec les dimensions de 5 x 5 x 0,7 cm, pèse 204 g, est réalisée par moulage et a sur l'une des facettes une représentation anthropomorphe en relief, avec la légende ΣΑΜΟΛΧΥΟ.

On peut tirer la conclusion que la pièce en discussion est un faux moderne inspiré des «plaques de plombe de Sinaia», ayant une série d'éléments communes avec celles-ci (métal, technique de réalisation, ornements, conception graphique), étant un bon exemple pour le fait que les faux modernes peuvent contribuer de manière déterminante à la réalisation de nouveaux faux.

Fig. 1. Plachetă din plumb (5 x 5 x 0,7 cm). Muzeul Municipal Curtea de Argeș, no. inv. 260/2406.
Fig. 1. Plaquette en plombe (5 x 5 x 0,7 cm). Musée Municipal Curtea de Argeș, inv. no. 260/2406.